

Становище

относно дисертационния труд на **Ива Методиева Инджова** на тема: „Търновската архиепископия – патриаршия през XIII-XIV век (вътрешно състояние и църковно-политически измерения)“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Шифър: 05.03.06 – История на България. Научен ръководител: доц. д-р Бистра Николова. Изготвил становището: проф. дин Анка Данчева-Василева

Ива Методиева Инджова е завършила висшето си образование по история във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ през 2002 г. и е придобила квалификация „бакалавър по история“. През 2003 г. завършва магистратура в същия университет по специалността „Българска история“. Заемала е длъжности в Исторически музей – Габрово и в Техническия университет – Габрово в Стопански факултет, катедра „Социални науки“. В периода 2013-2016 г. е докторант към секция „Средновековна история на България“ към Института за исторически изследвания при Българска академия на науките.

Дисертационният труд на Ива Инджова обхваща 248 с. и е построен въз основа на хронологичния принцип, а в отделните части е приложен тематичният подход. Изследването има следната структура: Въведение (4-18 с.); Глава първа. Търновската архиепископия – патриаршия през XIII-XIV в. (19-111 с.); Глава втора. Вътрешно състояние на Търновската църква; Глава трета. Търновската архиепископия – патриаршия и нейният духовен живот (173-208 с.); Заключение (209-213 с.) и Библиографски апарат (214-248 с.). Всяка една от главите съдържа детайлно развита схема с подзаглавия, които обхващат всички проблеми в съответните хронологически периоди.

Въведение. Тук докторантката изрежда целите, които възнамерява да постигне в настоящото изследване и които формулира по следния начин: 1. Да представи систематизирано развитието на църквата на фона на политическия живот във Второто българско царство и ролята на Търновската архиепископия – патриаршия като инструмент на държавата. 2. Да проследи вътрешното състояние и устройство на Търновската архиепископия – патриаршия и открои взаимоотношенията между църква и държава. 3. Да разкрие

спецификата на духовния живот на Търновската архиепископия – патриаршия, нейното влияние в източноправославния свят и реципрочното въздействие върху Търновската църква от страна на православната общност. Във „Въведение“ намира място един коректно направен преглед на изворовата база върху разработената тема, в който сведенията са представени с най-съществените им характеристики, съобразно тяхната жанрова принадлежност. Тук И. Инджова прави кратък обзор и на най-съществените монографични изследвания, студии и статии, свързани с темата, като отбелязва главните проблеми, засегнати в изследователската книжнина и някои от конкретните приноси.

Глава първа, „Търновската архиепископия – патриаршия XIII-XIV век“, съдържа разработка по всички проблеми от събитийен характер, отнасящи се към този хронологически период: учредяване на Търновската архиепископия – статут, диоцез и епархия; взаимоотношенията между Търновската архиепископия от една страна и Константинополската патриаршия в Никея, Българската архиепископия в Охрид и Сръбската архиепископия – от друга; сключване на Унията с Рим и последиците от този акт във вътрешен и международен план; учредяване на Търновската патриаршия – исторически предпоставки за появата ѝ, учредяване на диоцеца на Патриаршията и съотнасянето към съвременните ѝ църковни институции в православния и римокатолическия свят; Търновската църква и Лионската уния от 1274 г.; Търновската патриаршия през XIV век.

Глава втора, е под наслов „Вътрешно състояние на Търновската църква. Църковна йерархия, администрация и управление“. Както показва и темата на тази част, акцентът пада върху църковното административно устройство. Проследен е съставът на духовенството, подреден в йерархическа последователност: патриарси, архиепископи, митрополити, епископи, презвитери, дякони. Обърнато е подобаващо внимание и на монашеството. В тази част на дисертационния труд намира място и обзорът на средновековните паметници, свързани с християнския култ – средновековните църкви и манастири, някои от тях продължаващи да бъдат действащи и емблематични култови сгради и в нашето съвремие.

Трета глава е посветена на „Търновската архиепископия – патриаршия и нейният духовен живот“. Макар изворовата база относно богословските идеи и изяви на представители на Българската църква през XIII-XIV в., т. е. Търновската патриаршия, да не е много богата, Ива Инджова е предала достоверно и сполучливо същността на позициите на Патриаршията в догматично-богословски план и процесите, които се развиват в нея като част от системата на Православието. Тези позиции най-добре проличават в периодите на стълкновение на официалната църква с еретическите учения в българското общество и тези периоди са добре осветлени от авторката – Съборът против Богомилите от 1211 г. и двата събора от XIV в., също проведени в столицата Търново, съответно през 1350 и 1359/60 г. Както подобава, в тази глава, е засегнат въпросът за духовните връзки на Търновската патриаршия със Светата гора. Отделно са разгледани духовните идеи и течения в Българската църква в хронологическия период на изследването.

Заклучението съдържа сполучливо обобщение на всички засегнати въпроси, намерили място в изложението на докторския труд. В него авторката предлага и своето виждане за приносите в своята дисертация.

Ива Инжова е представила три свои статии под печат в три различни научни издания и по този начин е изпълнила необходимото изискване за провеждане на защита на дисертационния труд.

Бих обърнала внимание на няколко съждения, които се нуждаят от редактиране и уточнение, тъй като не предават коректно смисъла на засегнатите въпроси.

1. Отбелязано е, че в края на XII в., „когато Охрид се намира под византийска власт“, започва процес на ромеизация (с. 31). Охрид е от 1018 г. във византийски територии и влиза в българската държава след 1230 г. Ромеизацията започва още след издигането на Леон за архиепископ през втората половина на XI в., който е първият ромей, поставен на трона в Охрид.
2. Мнението, че поради българо-унгарския конфликт се достига до сключването на Унията, не е точно (с. 37, мнението на Т. Събев). Това е второстепенен въпрос. Съществените причини са други и Ива

Инджова ги проследява в самото изложение. Поради това горната формулировка има нужда от доуточнение.

3. Търси се свидетелство за антиеретическата насоченост на събора от 1211 г. във второстепенни сведения, докато най-важната и пълна информация е в самия Борилев синодик. (Първи абзац и бел. 9, с. 179). Позоваването на Борилевия синодик е направено впоследствие.
4. Съборът в Охрид през 1219 г. е на Българската архиепископия в Охрид, основана от Василий II в 1019 г., а не на Търновската архиепископия, поради което не би трябвало да се включва този събор към съборите, отнасящи се до Търновската архиепископия (с. 181). Между двете църковни институции има съществени различия.
5. Правилно е да се употреби понятието „ерес“, а не „еретизъм“ (с.181, 186).
6. Добре би било най-напред да се представят събитията, свързани с Унията от 1204 г., а след това отношенията на Търновската архиепископия с Охридската и Сръбската архиепископия, тъй като такъв е хронологическият ред.
7. Работата би увеличила стойността си, ако в повечето от дискутираните въпроси бе проличало личното становище на авторката.

Горните бележки са с оглед на бъдещата работа на Ива Инджова и евентуално публикуване на труда. Ако се пристъпи към това, ще бъде необходимо известно редактиране на текста.

Заключение: Темата на дисертационният труд е много сполучливо избрана, за което заслуга положително има научният ръководител на докторантката, доц. д-р Бистра Николова. Научно изследване точно с такова тематично заглавие няма в българската историография, макар и да са налице множество по-обстойни или по-обобщаващи проучвания върху различни аспекти на тази голяма тема. Общото впечатление от дисертационния труд е много добро, най-вече с оглед на възможно най-големия обхват засегнати въпроси. Прави много доброто впечатление познаване на научната литература и нейното коректно използване. Привлечени са и са използвани в дисертацията максимален брой проучвания, свързани с Търновската архиепископия

– патриаршия. Проличава голямото старание на докторантката към изчерпателност и стремеж да бъдат използвани и най-новите исторически изследвания. Като имам предвид посочените положителните страни на дисертационния труд, предлагам на членовете на почитаемото научно жури да присъдят образователната и научна степен “доктор” на Ива Методиева Инджова.

30. 08. 2016 г.

София

Проф. дин А. Данчева- Василева